

D a ž ā d i

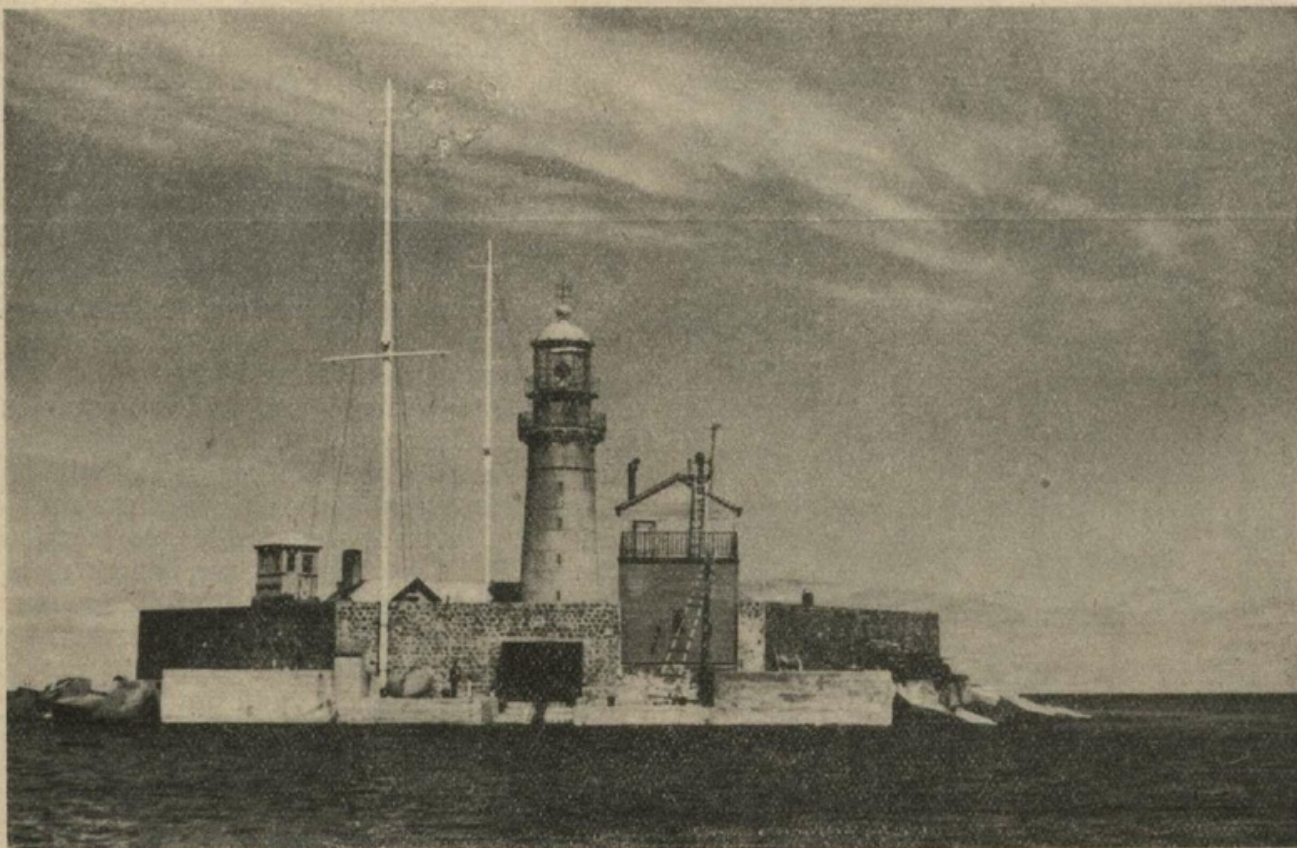
Stāsti par Kolkas ragu

Sena teika stāsta, ka vecos laikos tanī vietā, kur tagad ir Kolkas rags, velns gribējis taisīt no Kurzemes krasta uz Sāmsalu tiltu. Velns bēris jūrā smiltis un daļu no darba jau veicis. Bet tad dziedājis gailis — nākusi rīta stunda un darbs bijis jāpārtrauc. Braucot no Dundagas uz Mazirbi, seno teiku stāstītāji vēl rāda arī vietu, kur ņemtas smiltis, kas bērtas jūrā. Šī vieta ir tā saucamais Stiebru kalns. Abās pusēs ceļam stāv tiešām it kā saņemti smilšu kampieni, kas sagrābti nešanai, bet tad — piepeži atstāti.

Taisnības šajā teikā ir tik daudz, ka tāds tilts kādreiz tiešām taisīts. Bet to veidojusi pati daba un veido vēl šodien. Visa 6—8 km platā piejūras ieleja, kur tagad zaļo meži un dzīvo plaša jūrmalnieku saime, senāk bijusi jūra. Jūras krasts bijis Šlīteres kalns. Ūdens pamazām, pirms gadu tūkstošiem, atkāpies, radusies sauszeme ar aso zemes kāsi Kolkas ragā.

Šādi zemes kāši Baltijas jūras piekrastē ir vairāki. Tos redzam pie Oderas ietekas, kur atrodas Stetina, pie Vislas ietekas un pie Nemanas ietekas (pazīstamās Kuršu kāpas). Šie kāši aug, sniedzoties jūrā arvien uz priekšu un veido aizsevis jomas. Daži ģeologi izteikuši domas, ka arī Kolkas rags pēc gadu tūkstošiem izaugs tik garš, ka aizsegs visu Rīgas līci.

Atsevišķu cilvēku mūžs par īsu, lai gūtu kādus novērojumus. Vietām jūra nograuž krastu, vietām zeme aug klāt. Pēc dažiem gadiem ir otrādi. Sanesumi rodas tur, kur agrāk nogruva krastī. Skaidrs tomēr, ka mūsu piekrastē jūra paliek seklāka, un proti — katros 100 gados par 1 metru. Tas nozīmē, ka kādreiz tagadējo Kolkas jūras bāku, kas ir jūrā sēkļa galā, 5 kilometrus no krasta, varēs aizsniegt sausām kājām. Kolkas rags tad būs kļuvis atkal par dažiem kilometriem garāks un līdz ar to pavirzījies tuvāk

Kolkasraga bāka, kura atrodas jūrā, sēkļa galā, 5 km no krasta.

Sāmu salai. Tā pati daba taisa šo tiltu jūrā.

Kolkas rags ir bīstams sēklis jūrā. Neviens nezina kuģu un laivu skaitu, kas gājuši bojā uz šī sēkļa. Tur guļ dibenā gan senie zvejotāji, gan senatnīgās kara laivas, tirdzniecības kuģi un arī sirotāju kuģi, kas brauca un laupīja nevien mūsu piekrastē, bet visur, kur bija ko ņemt. Sēklis sastāv no vaļīgas smiltis. Ja kuģis tanī uzbrauc un netiek tūlīt atpakaļ brīvā ūdenī, bojā eja neizbēgama. Kuģis, pieplūstot ar ūdeni, grimst smiltīs arvien dziļāk, kamēr pazūd pavisam. Mastus, kas vēl sākumā ārā, nolauž viļņi un ziemā ledus. Ja kādreiz sēklis kļūs par sauszemi, tad varēs izrakt un celt dienas gaismā daudzus seno dienu lieciniekus. Tagad jūrā nekas nav redzams. Visu sedz smiltis.

Vārds «Kol-kā» senlīvu valodā nozīmē: «Mirsti arī», t. i. mirsti tu arī te. Šo vārdu daži izskaidro ar to, ka daudziem Kolkas sēklis ir bijis kaps un ka senie Kolkas raga apdzīvotāji bijuši lieli mantrauši. Tie esot dzīvojuši tikai no laupījuma, kas iegūts kuģiem un laivām bojā ejot. Stāsta pat, ka naktīs, kad ragu gribējis apbraukt kāds kuģis, vietējie rādījuši viltus ugunis, tēlojot priekšā uz

sēkļa šūpojošos kuģi, lai braucēji domātu, ka tur ir brīvs ūdens. Agrākos laikos Kolkas iemītnieki bieži saukti arī par kājgriežiem, jo tiem bijis paradums nogriezt slīkoņiem zābakus ar visām kājām.

Cik šie stāsti patiesi, to grūti pārbaudīt. Jāņem tomēr vērā, ka kādreiz bija laiki, kad sirošana, t. i. noderīgu mantu bezmaksas paņemšana un pašu īpašnieku saistīšana par vergiem, visās mūsu kai-

Vecā Kolkas krasta bāka.

Efejas, kas aug brīvā dabā Šlīteres kalna pakājē.

miņzemēs bija parasta lieta. Nav nekāds brīnums, ka šīnī laikā šis dzīves veids bija parasts arī senajiem Kolkas raga apdzīvotājiem. Tie nevarēja būt nekādi svētūļi. To tomēr nevar teikt par vēlākiem gadiem. Reti kur ir bijuši un vēl tagad ir tik drošsirdīgi jūras braucēji, kā Kolkas

ragā, un reti kur vietējie snieguši tik daudz palīdzības slīkstošiem jūras braucējiem, kā Kolkā. Kolkā ir arī rūpīgi zvejas darba darītāji, kas zvejas darbiem piegriež vislielāko vērību.

No vēlākiem gadiem redzams, ka Kolkas raga apdzīvotāji nākuši sadarbības attiecībās ar citām tautām. 1048. gadā dāņi Kolkas ragā ceļ baznīcu. No šīs, pirms 890 gadiem celtās baznīcas, tagad, protams, nekā nav palicis pāri. Nav pat zināma vieta, kur tā atradusies.

Sīki nav zināms arī, kādos apstākļos baznīcas celšana notikusi. Iespējams, ka jūras briesmās pie Kolkas raga izglābts kāds kuģis. Varbūt toreizējie jūras braucēji tad, Dievam pateikdamies, šo baznīcu cēluši. Tāds gadījums senos laikos noticis arī Jūrkalnē (Feliķsbergā). Arī tur gājis bojā kuģis, bet kuģa ļaudis laimīgi izglābušies. Dievam par godu un pateicību tad izglābšanās vietā jūrmalā cēluši baznīcu. Baznīca tagad vairs nav redzama, jo vieta, kur baznīca atradusies, ieskalota jūrā.

Citas tautas Kolkas ragu sauc par Domesnās. Iespējams, ka tas stāv sakarā ar tur celto baznīcu, jo baznīca varēja noderēt arī kā kuģu ceļa zīme sēkļa apbraukšanai.

Kolkas rags.

Ilgus gadus kā laba ceļa zīme noderējis Šlīteres kalna mežs. Vienā gadā Dundagas baronam iepaticies šo mežu nolist un izdedzināt, lai meža vietā ierikotu Šlīteres pusmuižu. Jūrniekos tas radījis lielu neapmierinātību un tie tikmēr nerimušies, kamēr panākuši, ka muižas īpašnieks meža vietā uz kalna uzceļ īpašu bāku. Tā radusies pazīstamā Šlīteres bāka, kura atrodas uz kalna visaugstākā vietā. Bāka nav visai veca — tikai nepilnus 100 gadus, bet kuģniecībā savu nozīmi sen zaudējusi. Tā noder tagad tikai kā skatu tornis.

Pēc dažiem nostāstiem, bāka celta Krimas kara laikā, lai novērotu Baltijas jūrā angļu kara kuģu kustību. Krimas kara laikā, Krievijai karojot ar Turciju, pret Krieviju, kā zinams, nostājās arī Anglija.

Ja var ticēt bākā iemūrētam akmenim, uz kura redzams gada skaitlis «1849», tad šie nostāsti gan nav patiesi, jo Krimas karš, kā zinams, sākās dažus gadus vēlāk. No bākas skaidrā laikā var pārrēķināt Baltijas jūru un saredzēt 34 km attālo Sāmsalu. Ja laiks nav skaidrs, nav saredzama pat jūra. Tādā kārtā kuģu novērošanai sevišķas sekmes nav. Kuģus, protams, nevar saredzēt arī naktī.

1883.—1884. gados Kolkas raga sēkļa galā, 5 km no krasta, ceļ īpašu bāku. Pirms tam 2 nelielas bākas celtas krastā. Tās tagad sadrupušas. Viena pat pilnīgi iegruvusi jūrā, otra vēl atrodas dažus metrus no ūdens.

Kolkas jūras bākas celšana pirms 55 gadiem bijis ievērojams notikums vietējā dzīvē. Taisni bākas celšanas gadā pagadījusies tāda ziema, ka jūra aizsalusi rudenī un ledus stāvējis līdz vēlam pavasarim. Tā visu ziemu bez rūpēm varējuši pa ledu vest akmeņus bākas būves vietā. Par katru vezumu maksāts rublis. Daži gudriņieki tad vedot akmeņus, kuru tur tuvumā nav bijis, atstājuši jūrmalā pusi no vezuma. Ar šo pusi braukuši otrreiz. Tā par vienu vezumu bijis iespējams saņemt divkārtu cenu. Vēlāk akmeņi vesti arī no Sāmsalas.

Interesantas ir ziņas par bākuuguns iedegšanu un izdzēšanu Kolkas ragā. Kad īsti pirmās uguns uzstādītas, nav skaidri zinams. Līdz 1787. gadam signaluguns deg krastā uz īpašām dzelzs plātnēm. Šajā gadā ierīko iepriekš minētās 2 krasta bākas, un izvairīšanās no sēkļa ir jau labāka. 1700. gadā Polijas karalis Augusts II devis rīkojumu Dundagas īpašniekam

Šlīteres bāka.

ugunis neiedegt. Tas darīts, lai kaitētu zviedru flotei, apgrūtinot šiem kuģiem orientēšanos.

Īpatnējs paņēmieni zivju izmantošanai

Plekstes — 3—4 gab.,
zirnīši — 250 g,
olīvu eļļa — 3 tējkarotes,
etiķis — 3 ēdamkarotes,
sviests — 1 ēdamkarote,
olu dzelt. — 2 gab.
putu krējums — $\frac{3}{4}$ glāzes.
cukurs }
etiķis } pēc garšas,
sāls }

Plekstes izvāra mīkstas vieglā sāls ūdenī, atbrīvo no ādas, asakām un daļa nelielos gabaliņos. Zirnišus novāra sāls ūdenī mīkstus, atdzesē, pārlej ar etiķa-eļļas maisījumu, atstāj pāri stundas ievilkties, vēlāk lieko šķidrumu nolej un sajauc ar zivju gabaliņiem; sviestu, olas dzeltenumus, etiķi uz lēnas liesmas, maisot karsē, kamēr maisījums paliek biezs. Atdzesētu — sajauc ar garšvielām, saputo putu krējumu un samaisa ar zivju-zirņu maisījumu. Pasniedz aukstā galdā.

Krāsojumi pret rūsu

Pilnīgi sausa dzelzs nerūsē. Ja dzelzi nokrāso ar ūdens brīvu miniju, tad metāls labi aizsargāts. Bet ja krāsas kārtu ievaino un dzelzs kļūst mitra, tad rodas galvaniskas strāvas, kas paātrina metāla sabrukumu. Brīvās metāla vietas strādā kā anodi. Arī lineļa jeb nitrocelluloza, saturot ūdens atliekas, padara rūšēšanu ie-